מסורת הש"ס — ח: קרבן בשלשה פרקים פרק שלישי שקלים העדה

א) אין, ב) ולא מצאתיה. ג) שבת קו ב ירושלמי שבת פ"ח הלכה ה, ד) עי' פסחים קח ב, ה) תוספ' שבת פ"ט, ו) ירושלמי ברכות פ"ח הל"ה, ז) פסחים קח ב, ח) עי' כ"ב לז ב, ט) [נדרים מט א], י) מ"ר קהלת פ' מי בחחסם, כ) אמרין קומי ר"י, ל) פסחים קט א.

עין משפט נר מצוה

יב א מי' פרק יח משנת הל"כ:
יג ב מי' פ"ז מחמץ הלכה ט עוש"ע א"ח סימן תעב סעיף ט:
יד ג מי' שם פ"ח הל"י ובהשגות והכ"מ:
טז ד מי' פרק כט משנת הלכה יד והכשגות והכ"מ טור ש"ע שם סעיף ט:
טז ה מי' פרק ז מחמץ הלכה ט:
יז ו טור ש"ע שם סעיף ז
יח ז טור ש"ע שם סעיף יב וסימן ערב סעיף ח:

נוסחת הבבלי

(א) כמה הוא שיעורו של כום וכו' דתניא ר' ישמעאל בר' יוסי אומר כמה הוא שיעורו של כום מזוג בכמה אר"י בר יוחנן אמר ר' יוסי בר' אבין אמר ר' יוחנן דרבי יהודה היא דתני מים כדי גמיע ר' יהודה אומר כדי לשוף בהן את הקילור (נ"א ר' יהודה אומר כדי מזיגת הכוס) יין כדי גמיע ר' יהודה אומר כדי מזיגת הכוס נשמעינה מן הדא מים כדי גמיע ר' יהודה אומר כדי לשוף בהן את הקילור (נ"א ר' יהודה אומר כדי מזיגת הכוס) יין כדי גמיע ר' יהודה אומר כדי מזיגת הכוס הדא אמרה מזוג כדי מזיגת הכוס כמה שיעורן של כוס רבי אבין אמר טיטרטון ורבינא מהו לשתותן בברך אחד (ב) מדאמר רבי מנא אמר רבי יוסי הללי אם שמען בבית הכנסת יצא הדא אמרה אם שתאן בברך אחד יצא מהו לשתותן בפיסקן (ג) כלום אמרו שישתה לא כדי שישתה ולא ששישתכר אם שתה בפיסקן אף הוא אינו משתכר מהו לצאת ביין של שבעיות תני רב אושעיא יוצאין ביין של שבעיות מהו לצאת בקונדיטון מדתני בר קפרא קונדיטון כיין הדא אמרה יוצאין ביין קונדיטון מהו לצאת ביין מזוגין מדתני' רב חייא ארבעה כוסות שאמרו יוצאין בהן בין חיין ובין מזוגין ובלבד שיהא בהן טעם ומראה יין אמר רבי ירמיה מצוה לצאת ביין אדום שנאמר אל תרא יין כי יתאדם כי יתן בכוס עינו וגו' (ד) תאני' מבושל כמתובל מהו לצאת ביין מבושל אמר רבי יונה מבושל רבי יונה לטעמיה דרבי יונה כד הוה שתי ארבע כסי דפסחא הוה חזיק רישא עד חנא חמית' חדא מטרוניתא אפי' נהדרין אמרה סבא סבא חדא מהני תלת מלין אית בך אי דשתית חמרא אי דמלולי בריבית אי דמגדל חזירי את א"ל תיפה רוחא דהדיא איתתא דהדא מאלין תלת מיליא לית בי אלא אולפני שכיח לי דהכי כתיב (ה) חכמת אדם תאיר פניו ר' אבהו אתי לטבריא חמוניה תלמידי דר' יוחנן אפוי נהורין אמרון (ו) תלמידים לרבי יוחנן אשכח רבי אבהו סימא אתא לגביה אמר ליה מאי אורייתא חדתא שמעת א"ל תוספתא עתיקא קרא עליה חכמת אדם תאיר פניו א"ר חנין לוגא (ז) דאורייתא תמונתא עתיקא דמוריא"ב דציפורי א"ר יונה וחכמנא לה (דב"ש) רבית רבי יצאי הוה מבילין בה דבש (ח) תני חצי שמונית טברנית הישנה

(א) מהו לשתותן בפוסקין. פוסקין הוא שם כלי המחזיק כמה רביעיות וכן היא בהדיא בילקוט אמר (כשם מדרש אגדה עורין) על פסוק והמתיה כלה חיל ר"ה לוי כך היה תפסקין של אגוזי פרס היה לבם כים גדול מחזיק ארבעים רביעיות והוא נקרא פוסקא והם משקין בו לכל אחד ואחד כו' עכ"ל הילקוט. (עקרי דינים סימן י"ט בשם מקוש שמואל סימן ש"ע אות כ"ט):

גלמוד סתום מן המפורש (תני) דתניא בשלש קופות של שלש שלש סאין שהן תשעה סאין שהן עשרים ושבע סאין תורמין את הלשכה וכתוב עליהן אל"ף בי"ת גימ"ל מפני מה כתוב עליהן א' ב' ג' לומר (ב) מסתפק מן הראשונה קודם לשניה (ג) ומן השניה קודם לשלישית תמן תנינן המוציא (ד) יין (א) כדי מזיגת הכוס רבי זעירא שאל את רבי יאשיה (א) במה שיעורן של כוס א"ל גלמוד סתום מן המפורש דתני ר' חייא [א] ארבע (ה) כוסות שאמרו (ו) ישנן רביעית של יין באיטלקי אמר רבי יוסי בר אבין משום רבי יוחנן דרבי יהודה היא דתני מים (ז) כדי גמיע ר' יהודה אומר כדי לשוף בהן את הקילור (נ"א ר' יהודה אומר כדי מזיגת הכוס) יין כדי גמיע ר' יהודה אומר כדי מזיגת הכוס הדא אמרה מזוג כדי מזיגת הכוס כמה שיעורן של כוס רבי אבין אמר טיטרטון ורבינא מהו לשתותן בברך אחד (ב) מדאמר רבי מנא אמר רבי יוסי הללי (ג) אם שמען בבית הכנסת יצא הדא אמרה אם שתאן בברך אחד יצא מהו לשתותן בפיסקן (ד) כלום אמרו שישתה לא כדי שישתה ולא ששישתכר אם שתה בפיסקן אף הוא אינו משתכר מהו לצאת בשבעיות תני רב אושעיא יוצאין ביין של שבעיות מהו לצאת בקונדיטון מדתני בר קפרא קונדיטון כיין (ה) הדא אמרה יוצאין ביין קונדיטון מהו לצאת ביין מזוגין מדתני' (ו) רב חייא ארבעה כוסות שאמרו יוצאין בהן בין חיין ובין מזוגין ובלבד שיהא בהן טעם ומראה יין אמר רבי ירמיה מצוה (ז) לצאת ביין אדום שנאמר (ח) אל תרא יין כי יתאדם כי יתן בכוס עינו וגו' (ט) תאני' (י) מבושל כמתובל מהו לצאת ביין מבושל אמר רבי יונה לטעמיה דרבי יונה כד הוה שתי ארבע כסי דפסחא הוה חזיק רישא עד חנא חמית' (יא) חדא מטרוניתא אפי' נהדרין אמרה סבא סבא חדא מהני תלת מלין אית בך אי דשתית חמרא אי דמלולי בריבית אי דמגדל חזירי את א"ל תיפה רוחא דהדיא איתתא דהדא מאלין תלת מיליא לית בי אלא אולפני שכיח לי דהכי כתיב (יב) חכמת אדם תאיר פניו ר' אבהו אתי לטבריא חמוניה תלמידי דר' יוחנן אפוי נהורין אמרון (יג) תלמידים לרבי יוחנן אשכח רבי אבהו סימא אתא לגביה אמר ליה מאי אורייתא חדתא שמעת א"ל תוספתא עתיקא קרא עליה חכמת אדם תאיר פניו א"ר חנין לוגא (יד) דאורייתא תמונתא עתיקא דמוריא"ב דציפורי א"ר יונה וחכמנא לה (דב"ש) רבית רבי יצאי הוה מבילין בה דבש (ט) תני חצי שמונית טברנית הישנה

(א) אין, (ב) סתום מן המפורש: גלמוד סתום מן המפורש. דמתניתן תנן בקופות של ג' ג' סאין היו תורמין ה"ה קופות דמפנין בכל ג' סאין לחירי: תני כו' קופות וכו'. על תוכן קופות שתרמו בהן בהלשכה מן הלשכה קמי וכדפרישית במתניתן וקאמר שהן היו של ט' סאין כל אחת יהבן היו תורמין ג' פעמים ג' קופות של ג' ג' סאין כפירוש הרמב"ם: לומר ליפסקה וכו'. כדפרישית במתניתן: מפני מנין. בשבת פרק המוציא יין במה הוא שיעורן של כוסות. כתם הגומר במתניתן ממה שיעורו: ישנן רביעיות של יין באיטלקי. דלכל הכי אייר מי מעין רביעית אלם מי פני כבדי נמיעה (נמיעה מוה): מים ר"ל כדי מזיגת הכוס. ומייתי ג' חלקי רביעיות ה"נ מחזג שיעורו כבדי נמיעה: (אמר המגיה ובמסכת שבת מאר הגבל קרבן העדה וז"ל הדא אמרה מזוג כדי מזיגת הכוס. וה"פ כדרך מני מדם למזוג והיינו רביעיות אלם דלא ס"ל בפחות מרביעית א"כ ביין פני בפחות מרובע רביעית שהרי אם יחזגנו עם מים יהיה לו שיעור חשוב אלא דלא דרביעית אלם בעיון): כמה הוא שיעורן. של כוסות. אני שאין יודע לנו שיעורו של רביעית האיטלקי כמה נשער כוס של פסח: ביטרטון ורבינא. מדה שמדה טיטרטון כולה ועוד רביעית המדה הזאת תוסיף עליה ותמלא רביעית של תוריה אלם: מהו לשתותן. כל הארבע כוסות בברך אחד כמה אחד זה בלי הפסק ביניהם: בפלל. של לילי פסחים אם שתיה בנית הכנסת שבן היה מהנהגם לומר הלל בלילי פסחים בהכה"כ זכר למקדש שאמרו הלל בשבת עשיית הפסח בבה"מ ותקה"ר אם כיון לבי לגאת בקריאה זו יצא ומ"ל לאומרו עוד בביתו: הדא אמרה. זאת אומרת אם שתאן אם בנת אחת יצא שהרי אין דבר מפסיק בין אלישי לרביעי: מהו לשתותן מפוסקין. פירוש מהו שיהא מותר לספיק בפחיות כמתיית כוס אחד כמה פעמים: כ"ג כלום אמרו שישתה לא שישתכר: אם שתה הוא מפוסקין אף הוא אינו משתכר. אבל אם שתה בפעם אחת דוקא הוא משתכר דיין מגרגרו שכר: מהו לצאת ביין של שבעיות. כיון דלא קרינן ביה לכם ויקה"ד לאדבה כוסות בעינן לכם כמו מלה וכי היכי דאין יוצאין במלה כן אין יוצאין באדבה כוסות או לא: בקונדיטון. יין שיש בו בשמים: מהו לצאת מזוגין. יותר מג' מלקים: ובוא שיהא בהן טעם יין. מטעמא דאפילו עד שהה מלקים מיס יוצאין בו: כ"ג מבושל כדי שבל. צריך שיהא מבושל שיתן בו הכשול טעם בתבלין אבל מבושל יותר מדאי לא: ומזיג רישיה. וכאיב ליה לאמו עד עצלת לכך הבכיר במבושל שאינו מזיק כל כך: תמהים וכו'. דלמה אותו אשה אחת מצרי ארמיים שבני מצרים: חדא מן בלא וכו'. מ' מג' בכיסו אלו כך: או מבוא בריבית. שאין לו לאמת פרנסתו: או מגדל חזירין. שמריחים הרבה: אלא אולפני שכיח לי. תלמודי מלאי בידי. ל"ש שאלה לי לחדש הבריס בתורה והן מאירין פניו: חמוניה. רואו אותו: אשכח רבי אבהו. מלאה לכך פניו לסיכון: תוספתא עתיקא. תוספתא ישנה אלא דלה אותה מיומי מלא דלה כה בריס מדשים ריסה בה: לוג דאורייתא. לוג הכתוב בתורה: תמונתא וכו'. מדה הישנה שמודדין בה המוריים בציפורי: חכים אנא לה. מכיר אני המדה הזאת ובינת רבי יונה מודדין בה בכם ר"ג ודבית רבי יונה: אני שמיעים. מדת שבריה הישנה היא רביעית של תורה:

משנת אליהו

הגדולות אלא חכמי מלב. ויכון היו מכיסין מתון מהלשכה. ומכן היו הבתולות ע"ש. והנה כל הסכות שהלכות לחכם בזה אלמן הבילו לזה מוצא ז' בגיסכת הקפרים כמה שיעורן אל ג' קופות דמתמיד ומפורשן מאמר: ומה זה דקאמר ומאד מהום המפורש ועי"ב המתיא ג' קופות הגדולות ופירש בעליהן הא הקאלה והתשובה. אבל נוסחא דגרס מהרמיהו לפירש דבל הסוגיות והתוספתא נסיגין ובריגין בוחרים והכי הוא שיטת רש"י ותוס' בקדושין נ"ד ע' וכ"ה שיטת הרע"ב וכירושלמי דשבת ר"פ מפנין מפורש דר"ש אאל על הקופות דהתם אלא כתב אל ג' קופות והשיטו ומודדין בה דכם ר"ג ודבית רבי יונה: אני שמיעים. מדת שבריה הישנה היא רביעית של תורה:

תורה אור השלם

1. אל תרא יין כי יתאדם כי יתן בכוס עינו יתהלך במישרים:
משלי כג לא
2. מי כהחכם ומי יודע פשר דבר חכמת אדם תאיר פניו ועז פניו ישנא: קהלת ח א

ריבב"ן

לא כפרגוד הפוס. לשון חפת תלוקו מלבנים שיש לו שפה שמא יחשדוהו שמלגנע שם מכסף הלשכה: מעון הלשכה. שנהנה מן הקדש הענין: תניא כתוספתא פ"ב הנכנס לגרוס אם הלשכה מפסקין בו בכניסה ובגיאלה ומדברין עמו משעה שנכנס ועד שעה שיוצא ופריך בירושלמי וימלא פומיה מוי פי' שלא יוכל לגרוס כפי כפיי אמר ר' מנחומא מפני הנרכה שנרוך לברך בשעה שמפרסים ברוחה בקופות לספרים ברוחה ואם היה כפיי מוי לא היה יכול לברך משום שנאמר ומלא מלא מי הלבנון: תני בגזברין פיו מפפסין בקלקון. פי' היו נוקקין בשער לאשו שמא הנגיע שם כסף: תני ר"ש אומר קוון לא יפרוס מפני החבד. פי' קוון מל' קוויאיתיו תלתיים:

תקלין חדתין

קופות. דתמן: פסוס. קופות דתמן: מן המפורש. קופות הכבא מפורש שכן של ג' סאין: דתני ג' קופות כו' שכן ל"ז סאין. מפרש כמה עולה סכום כל הג' פרקים לאוריי שכל הסכום צריך לגמור על הקרבנות וקיום שיוצאר אינם רשאים לשקול אלא לחצור לשירים לר"מ: ולמה כתוב אב"ג. על הג' קופות: אין מספפק. אינו נוטר סיפוקו: קודם לעליות. ומעלעלות נוטר כל אחר כה ואח"כ חוזר לשניה ולראשונה כלקמן: תמן תנינן. שבת ע"ו: הפוליה יין כו'. מייתי לה לחידי המפרש לגבי תמוחים המתמוחרים: בל כוס. דתמן: שאמרו. בגיל פסח: אחד מי ואחד מזוג גרסינן. וכהי אמר בנבלי פסחים (דף קיא:) ושעמת דעליר מרביעית לא תשיב שתיה: ר"ג כמה שיעורן של כוסות. אחידי דמזכיר כוסות דפסח מהכר לפרוסי סוגיא דכוסות: עורבין. שם מדה ידועה להם שהיא מחזקת רביעית: בברך א'. בלא הפסק ביניהם אלא שתאן לזופין אי בעינן דוקא הפסק שיהא עיכר אהרעתן כיון שתקנם נגד ד' נאולות אי לא: יצא. אם שתה בהסכ"ל הלל בגיל פסח א"ל לומר בכיתו ואין דבר מפסיק בין כוס ג' לד' ושתאן לזופין ויצא: בפוסקין. לשון הפסק. ובגירסת הגאונים בהפסק (ומה בר"ש) כפיסן אדמי יהיא לשון אלי בהפסק מועט בשתיית הכוס. ומשום דאמרינן (שבת מ"ט ב') כי שבע שתיות אמרה מגרגרות שבע ע"י שבחיותו בלגימות גסות ובגרון אבלה הוא מבטיע ולא ע"י שתיית מרוכה אמכנים יין הרבה בפעם ע"י לגימות דקות ואינו כאוכלין שאוכל אלהם בא ממילוי כרס ואכסף דברכתא משום חיבוב מצוה צריך לגמוע דרך שבעה משא"כ בהפסק: דדי שיפסה לי שיפסכר. תקנת חכמים רק שיפסה ולא שלא יפסה כלומר כדאמר בגלגר בפלגי פסחים ירושלמי כיון ג' לד' לא יפסה לומר כדי שלא יפסה אם שתה בפוסקין אף הוא משכר: מהו לצאת ביין של שבעיות. דיין של שבעיות אפור ליהנות כי בסהנים זמן הבישול אלא צריך להפקידו אף דיש לומר מצות לאו ליהנות ניתנו ואפי' מלוה היא דתיינו אף לענין לחבור בסוחר בשביל ד' כוסות וכן לגשים בחמיצו כי כמי בעיקרי מלוה: בקונדיטון. אם הוא כמו יין לפי שיש בו בשמים: קונדיטון כיין. לכל מילי: יין מוזג. מיבעי ליה משום דברים פרק בתרא דפסחים בירושלמי מפרשי טעמא דד' כוסות ולחד מ"ד נגד ד' כוסות דפרשה ואקח אם הענבים ואשתה אותם אל כוס פרעה וגו' והתם לאו מזוגין הם"ג שתיקנו נגדם בעינן אלא יהיו מזוגין אי אלמא מהאי טעמא דאמר רבנן אם התם נגגד ד' כוסות כו' קח אם כוס מיין כין כי ודעים כשאר יין שהוא מזוג: בין חיין כין מזוגין. מתרץ טעמי טעם נגד מי שהוא חזק הרבה דומיעמן אין בו טעם יין: ומרבה נגד מזוג אלפעמים מרוב מזיגת המים נשתנה המרגלה: כיון דאדום. כדין יין: ר"ג של מזוג בכמה. כמה שיעור מזיגה: דדי מזיגת הכוס. ובכמה קי"ל כל המשקין שיעורן כרביעית ס"ב מזוג בכרביעית. והכא גרסינן לה ולא נעבל מיהא דאמרי לא אמתניתן ויעלאן בגמרא ואין יפרש שיעורו: ר"ג אם לגאת כיין מבוגר. משום דאמרינן בפ"ו דבר"ב אין אומרים קידוש היום אלא על היין שראוי לגמר ע"ג המוצה משא"כ מבוגל דאינו ראוי לגמר ע"ג אמוצה דקדוש אינו אומר אין יצאתי. אי אלמא הא דממעטינן התם לאו משום גרעיעות דהא אמרי' בפ"ב דתרומות רבי מתיר לגבל יין של תרומה מפני שמבטיחו אלמא דאשתמר לעולמי ובעפרים הרינו טעמא דבעינן מידי דלא אשתמר מבריתה כמו בכם משא"כ מבוגל דאשתמר ואם כן מקדשין ויוצאין בו: אין אם בדאי מבוגל כמבוגל. ומתוגל הוא קודשין דר"ב נשתנה ותגיעה דיינלמן כי הוא"ל ומשיב ר"ג במבוגל: דבר"ל כד הוה שתי ד' כו. שתיית הד' כוסות היה כאיר ריבים עד החג. ומבוגל אינו חזק כ"כ יכן קונדיטון: דשתי חמרא אם. יין יותר לגבי תגוב: מלוה ברבים. גם בן שמת בעמלו יום ולילה מתרבה הוא בגשך ותרבית: מגדל חזירי. גם כן ריית הרבה: ליה כו'. דיין מלבד אלא הוי שתי יין משום שכרות לא היה יכול לשתות בחזיק לב ליב ויכן ריבית ותחרים אסור לרבולה: אולמן שביה לי חכמה אדם. נגד ב' הב"ל שהתורה נתלה ליין אבל ושתי כיין מפסתי ומשמתת לב האדם כמ"ש פקודי ה' ישרים משמחי לב ומצוות ה' ברה מאירת עינים שנשתכר כמעיין שמתבגר ע"י ריות הדיבור התורה יעמוד תכם ויוסף לקח ומתמנגר על ה' כענג התורה היסוד הנגע כידוע: תוספתא עתיקא. יבנה ואיתיה מלויה ושמתא מליה במולא הון רב כי כתיב כל תפלים לא יהיו בה: לוגא דאורייתא. לשער כי רביעית: תמונתא עתיקא. מדה ישנה שמודדין בה מוריים בציפורי יהכי אמרינן לה בנבלי פסחים (דף קיא ע"ב): ואחיכמנא. אני אומר: ר"ג דבים רבי יצאי הוה בן הוא בירושלמי בפסחים פרק בתרא ושבת פרק מ': דהוו מבילין. שהיו מודדין בה דבש: בהלים בכלבה זו תפני מה כתוב עליהן אבל לא לומר אין מתפסקת מן הראשונה ולהיות: והיינו כדי שיפסיקו לקרבנות בן מן הבלשיות דאם היה טומר מתחלה כל קופה אח"כ לא יגיע לשמן מצוה: והוא כדי לקרים דרשא דאמרמהי לקרא דאמרמהי לקרא דהיכמהני עליו יהי עלשיות השקל מכתן בין קופות: ויכיה בה שמפתא דפ"ג לגה דבר אחתהילן אל"ג חפר אחתהילן מן שלא אמרה אמרה אמרה